

ПЕТРИЧЕНКО О. П.,

аспірант кафедри державно-правових
і гуманітарних наук

(Навчально-науковий гуманітарний
інститут Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського)

Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

УДК 342.92

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.4.1.28>

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена принципам адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу в Україні. Наголошується, що такі принципи є базовими положеннями, ідеями, що мають для досліджуваної сфери не лише науково-теоретичне, а й прикладне значення. Вони закладають концептуальну основу законотворчості та підзаконного нормотворення у сфері функціонування ринку природного газу в Україні, впливають на зміст адміністративно-правових норм, зумовлюють тенденції та перспективи їх вдосконалення. Завдяки принципам адміністративно-правового регулювання усуваються прогалини у законодавстві України про природний газ, реалізуються дискреційні та інші повноваження суб'єктів публічної адміністрації, на які покладаються завдання та функції у сфері функціонування ринку природного газу, приймаються останніми різного роду управлінські рішення тощо. Підкреслено, що поняття «принципи адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу» та «принципи функціонування ринку природного газу» взаємопов'язані між собою, але не є тотожними. Принципи адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу класифіковано на: а) загальні – ті, що властиві для адміністративно-правового регулювання відносин у економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах, у тому числі у сфері функціонування ринку природного газу (верховенство права, включаючи законність; пріоритет прав та свобод людини і громадянина; рівність фізичних (приватних) осіб перед законом; взаємна відповідальність держави і фізичної (приватної) особи; гуманізм і справедливість у взаємостосунках між державою і фізичною (приватною) особою та ін.); б) спеціальні – вихідні ідеї адміністративно-правового регулювання, характерні саме для регламентації функціонування ринку природного газу (єдність і диференціація; вільний вибір та конкуренція; забезпечення національних інтересів; захист прав споживачів; безпека постачання; відкритість та прозорість (транспарентність); стимулювання ефективності та інновацій; інтеграція до європейського енергетичного ринку та ін.). Окрему увагу приділено характеристиці спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу в Україні.

Ключові слова: ринок природного газу, сфера функціонування ринку природного газу, принципи права, принципи адміністративно-правового регулювання.

Petrychenko O. P. Principles of Administrative and Legal Regulation of the Functioning of the Natural Gas Market in Ukraine

The article is devoted to the principles of administrative and legal regulation of the functioning of the natural gas market in Ukraine. It emphasizes that these principles represent fundamental provisions and ideas that have not only theoretical but also practical significance for the studied area. They form the conceptual foundation for law-making and subordinate rule-making in the sphere of the natural gas market's functioning in Ukraine, influence the content of administrative and legal norms, and determine trends and prospects for their improvement. Through the application of administrative and legal principles, legislative gaps in Ukraine's natural gas legislation are addressed, and discretionary and other powers of public administration bodies – responsible for implementing tasks and functions in the sphere of the natural gas market – are exercised. These principles also guide various managerial decisions made by such entities. It is underlined that the concepts of «principles of administrative and legal regulation of the natural gas market» and «principles of the functioning of the natural gas market» are interrelated but not identical. The principles of administrative and legal regulation of the functioning of the natural gas market are classified into: a) general principles – those that are typical for administrative and legal regulation of relations in the economic, socio-cultural, and administrative-political spheres, including the natural gas market (such as the rule of law, including legality; the priority of human and civil rights and freedoms; equality of individuals before the law; mutual responsibility of the state and the individual; humanism and justice in the relationship between the state and the individual, etc.); b) special principles – foundational ideas of administrative and legal regulation that are specific to the regulation of the natural gas market's functioning (such as unity and differentiation; free choice and competition; ensuring national interests; protection of consumer rights; supply security; openness and transparency; stimulation of efficiency and innovation; integration into the European energy market, etc.). Special attention is given to the characteristics of these special principles of administrative-legal regulation of the natural gas market in Ukraine.

Key words: *natural gas market, sphere of natural gas market functioning, legal principles, principles of administrative and legal regulation.*

Вступ. На шляху реформування нафтогазового сектору України, що передбачає впровадження європейських стандартів та гармонійну інтеграцію з європейською нафтогазовою системою, а також в умовах підвищеної небезпеки, інших викликів і загроз воєнного стану в Україні важливого значення набуває регулювання відносин у сфері функціонування ринку природного газу в Україні засобами адміністративного права, розбудова ефективної системи публічного адміністрування у відповідній сфері, вдосконалення правового статусу її суб'єктів тощо. У свою чергу, базового значення набуває вироблення та практична реалізація принципів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері функціонування ринку природного газу в Україні як базових концептуальних ідей, що закладають «філософію» і покладаються в основну нормативно-правового впливу публічної адміністрації на ринок природного газу та від яких безпосередньо залежить ефективність правозастосовної діяльності учасників ринку природного газу, а також визначення шляхів подальшого вдосконалення законодавства України про ринок природного газу.

Аналіз досліджень та публікацій. Адміністративно-правові проблеми функціонування нафтогазового сектору в Україні неодноразово привертати увагу вчених-адміністративістів. Зокрема, варто відзначити праці Д.О. Бакая, Я.С. Бенедик, Г.В. Берлач, Ю.В. Ващенко, Н.В. Добрянської, Т. О. Коломоєць, В.К. Колпакова, Ю.Ф. Лавренюк, А.М. Новицького, О.П. Рябенко, Н.П. Свиридюка, М.Г. Шульги та ін. При цьому, аналіз

сучасної адміністративно-правової літератури дозволяє зробити такі зауваження. По-перше, проблеми адміністративно-правового забезпечення функціонування ринку природного газу в Україні аналізуються переважно фрагментарно у контексті більш загальної проблематики, присвяченої господарській (економічній) діяльності загалом, або рідше – у концепті нафтогазового сектору тощо. По-друге, з-поміж проблем адміністративно-правового забезпечення функціонування ринку природного газу найчастіше предметом досліджень стають адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування у відповідній сфері, організаційно-правові засади окремих напрямків та інших аспектів їх діяльності, як-то контролю-наглядова діяльність, форми та методи управління тощо. У свою чергу, таке важливе теоретико-прикладне питання як принципи адміністративно-правового регулювання відносин у сфері функціонування ринку природного газу у вітчизняній науці адміністративного права розробки ще не отримало. Наведені обставини зумовлюють постановку поставку **завдань цієї наукової статті**, що полягає визначенні та змістовній характеристиці принципів адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу в Україні.

Результати дослідження. Під категорією «принцип» (від лат. *principium* – «початок», «першоджерело», «першооснова» тощо) у довідкових джерелах розуміють основне, вихідне, базове положення або ідея якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку тощо [10, с. 1125]. Похідним є поняття «принципи права», що розкриваються як керівні засади (ідеї), які визначають зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин; ідеї, що визначають природу права, його соціальне призначення, найбільш важливі юридичні вимоги, творцями й адресатами яких є суб'єкти права, тощо [8, с. 119; 12, с. 69]. Галузева ж диференціація системи права зумовлює існування принципів окремих галузей права, їх підгалузей та інститутів, у тому числі й галузі адміністративного права. У контексті предмету нашого дослідження принципи адміністративного права заслуговують на особливу увагу, адже принципи адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу є видом таких галузевих принципів та характеризуються всіма їх ознаками.

Загалом принципи адміністративного права вважаються одним із центральних питань теорії адміністративного права. Так, у Великій українській юридичній енциклопедії (Том 5 «Адміністративне право») міститься таке визначення: принципи адміністративного права – це основні універсальні фундаментальні положення, які покладені в основу галузі та є підставою для формування і функціонування її системи та змісту й слугують засадами для регулювання адміністративних правовідносин. Виокремлюються такі ознаки наведених принципів: а) імперативність – принципи вимагають беззастережного підпорядкування, реагування, виконання, мають певну «наказову спрямованість»; б) безумовність – такі принципи не повинні бути обмеженими, є «повними» за своїм змістом, не залежать від будь яких умов; в) універсальність – вони мають різноваріантне призначення, можуть бути «пристосовані» для різних сфер або системних елементів, є всеохопними; г) регулятивність – визначають засади як усієї галузі адміністративного права, так і окремих її складових; їх призначення полягає в упорядкуванні поведінки суб'єктів адміністративного права; г) соціальна обумовленість – принципи трансформуються в ті ідеї, які відповідають соціально-економічним умовам розвитку суспільства, а також політичним, ідеологічним та іншим процесам, які відбуваються у державі; д) нормативність – закріплення принципів або їх відображення у нормах права; е) системність – вони відображають систему правових норм, яка є основою всього масиву законодавства; є) прогресивність – відображають найбільш сучасні трансформаційні процеси адміністративного права, спрямовані на розвиток галузі, вдосконалення окремих її складових; ж) непорушність – зневага до таких принципів або їх порушення з боку законодавця, органів публічної адміністрації, суду чи інших суб'єктів можуть підірвати стабільність правової системи, негативно відобразитись на стані правосвідомості або порушити підтримуваний правопорядок тощо [9, с. 736–740].

На переконання Т.О. Коломоець та П.О. Баранчика, принципи адміністративного права – це імперативні, безумовні, універсальні, закріплені у нормах адміністративного права положення, які в загальних рисах окреслюють правила поведінки суб'єктів цієї галузі

права і яким повинні відповідати адміністративно-правові норми [13, с. 44]. Т.О. Гуржій та Ю.В. Бодрова обґрунтовують, що під принципами адміністративно-правового регулювання слід розуміти основоположні ідеї, засади, на яких ґрунтуються розвиток і функціонування адміністративного права та всіх його правових інститутів, система адміністративно-правових відносин, реалізація прав, свобод і законних інтересів їх учасників, правотворча та правозастосовна діяльність суб'єктів публічної влади. Принципи адміністративно-правового регулювання здійснюють вирішальний вплив на розвиток не лише адміністративного права та адміністративного законодавства, а також адміністративно-правової доктрини, нормотворчої діяльності та правозастосовної практики [11, с.42, 46].

А.А. Шарая узагальнює підходи до розуміння принципів адміністративного права, які, з позиції вченої, можна відобразити наступними твердженнями: а) принципи адміністративного права – це основні засади, ідеї, положення, які покладені в основу галузі; б) принципи адміністративного права – це підстава для формування і функціонування системи адміністративного права та змісту цієї галузі права; в) принципи адміністративного права – це підґрунтя для адміністративно-правових норм; г) принципи адміністративного права – це базис діяльності суб'єктів адміністративного права, ґ) принципи адміністративного права – це гарантії забезпечення прав та свобод людини і громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства і держави [15, с. 118].

Вищенаведені характеристики принципів повною мірою застосовні до принципів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері функціонування ринку природного газу в Україні. У свою чергу, останні набувають специфічних особливостей в силу сфери їх поширення та застосування. Принципам адміністративно-правового регулювання відносин у сфері функціонування ринку природного газу притаманні такі *специфічні риси*:

1) вони є вихідними ідеями, положеннями що покладаються в основу вироблення, формалізації та власне зміст адміністративно-правових норм, предмет регулювання яких охоплює адміністративні правовідносини у процесі купівлі-продажу природного газу, його постачання, надання послуг з транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору), а також послуг з установки LNG. Принципи сприяють концептуалізації таких правових норм, які у сукупності формують відповідний правовий інститут у межах адміністративно-господарського права – підгалузі Особливої частини адміністративного права;

2) такі принципи є підґрунтям (базисом) для вдосконалення законодавства України про природного газу, вихідними орієнтирами («дороговказами»), на які має орієнтуватися Верховна Рада України у законотворчій діяльності щодо сфери функціонування ринку природного газу, у тому числі в умовах його адаптації до європейських стандартів, а також Міністерство енергетики України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, та інші уповноважені суб'єкти нормотворення, які забезпечують підзаконну правову деталізацію законів України про природний газ;

3) такі принципи закладають «філософію» виникнення, розвитку, зміни та припинення адміністративних правовідносин за участю, з однієї сторони – суб'єктів публічного адміністрування, які реалізують завдання та функції у сфері функціонування ринку природного газу (Кабінету Міністрів України, Міністерства енергетики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державної інспекції енергетичного нагляду України та ін.) та з іншої сторони – суб'єктів ринку природного газу (оператор газотранспортної системи, оператор газорозподільної системи, оператор газосховища, оператор установки LNG, замовник, оптовий продавець, оптовий покупець, постачальник, газовидобувне підприємство, споживач);

4) такі принципи мають дотримуватися у правозастосовній діяльності Кабінету Міністрів України, Міністерства енергетики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державної інспекції енергетичного нагляду України та інших суб'єктів публічного адміністрування, які реалізують завдання та функції у сфері функціонування ринку природного газу. У свою чергу, не слід допускати методологічної помилки ототожнення принципів публічного адміністрування

у сфері функціонування ринку природного газу (принципи виконавчо-розпорядчої діяльності) із принципами адміністративно-правового регулювання у цій сфері. Адже така помилка мала місце тривалий час у радянський період. Як слушно підкреслює В. Б. Авер'янов, «колишнє радянське адміністративне право (єдине в цьому сенсі серед інших галузей) залишилося без власних принципів через те, що в теорії вони підмінялися принципами державного управління» [6, с. 11–12].

5) такі принципи знаходять своє відображення та/або можуть бути сформульовані на основі положень: а) міжнародних договорів України у сфері функціонування ринку природного газу (зокрема, Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, яка ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. та ін.); б) законів України («Про нафту і газ» від 20.04.2000 р., «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 р., «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 22.09.2016 р. та ін.); в) європейських директив та інших європейських актів, котрі впроваджуються у законодавство України у сфері функціонування ринку природного газу на шляху його європеїзації (як-то Директиви 2009/73/ЄС «Про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС» від 13.07.2009 р., Директиви 2004/67/ЄС «Про здійснення заходів для забезпечення безпеки постачання природного газу» від 26.04.2004 р. та ін.). Наведений перелік джерел, у яких знаходять відображення відповідні принципи, не є вичерпним. Слушну думку висловлює В. К. Колпаков, що окрім позитивного законодавства України з-поміж джерел вираження принципів адміністративного права слід виокремлювати: по-перше, систему настановних положень ЄС, що впливає з документів про асоціацію України з ЄС; по-друге, систему знань про адміністративне право, систематизований і концентрований виклад яких міститься в категоріях «доктрина адміністративного права» і «предмет адміністративного права»; по-третє, закономірності буття адміністративного права, його статичні і динамічні тощо [7, с. 121].

У контексті теоретичної характеристики принципів адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу слід зауважити, що законодавством України нормативно врегульовується перелік *«принципів функціонування ринку природного газу»*. Закріплюється, що ринок природного газу функціонує на засадах вільної добросовісної конкуренції, крім діяльності суб'єктів природних монополій, та за принципами: 1) забезпечення високого рівня захисту прав та інтересів споживачів природного газу, у тому числі забезпечення першочергового інтересу безпеки постачання природного газу, зокрема шляхом диверсифікації джерел надходження природного газу; 2) вільної торгівлі природним газом та рівності суб'єктів ринку природного газу незалежно від держави, згідно із законодавством якої вони створені; 3) вільного вибору постачальника природного газу; 4) рівності прав на ввезення та вивезення природного газу на/з території України; 5) невтручання держави у функціонування ринку природного газу, крім випадків, коли це необхідно для усунення вад ринку або забезпечення інших загальносуспільних інтересів, за умови що таке втручання здійснюється у мінімально достатній спосіб; 6) забезпечення рівних прав на доступ до газотранспортних та газорозподільних систем, газосховищ, установки LNG; 7) недопущення та усунення обмежень конкуренції, спричинених діями суб'єктів ринку природного газу, у тому числі суб'єктів природних монополій та суб'єктів господарювання державної форми власності; 8) додержання встановлених технічних норм та норм безпеки; 9) захисту навколишнього природного середовища та раціонального використання енергоресурсів; 10) відповідальності суб'єктів ринку природного газу за порушення правил діяльності на ринку природного газу та умов договорів [3, ст. 3].

Наголосимо на тому, що у Законі України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 р. поняття «ринок природного газу» розкривається як *«сукупність правовідносин, що виникають у процесі купівлі-продажу, постачання природного газу, а також надання послуг з його транспортування, розподілу, зберігання (закачування, відбору), послуг установки LNG»* [3, п. 33 ст. 1]. Слідом, з огляду на наведене положення нормативно-врегульовані «принципи

функціонування ринку природного газу» є нічим іншим як принципами правовідносин у відповідній сфері. З нашої позиції, не можна заперечувати зв'язку вищенаведених принципів та «принципів адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу». У свою чергу, враховуючи той факт, що на ринку природного газу, крім адміністративних правовідносин, мають місце також господарські та інші правовідносини, ототожнювати вищенаведені поняття було б формально-логічно не правильно.

Перш ніж визначити види та надати характеристику принципам адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу слід обрати для цього надійну методологічну основу. Аналіз літератури свідчить, що принципи адміністративного права (адміністративно-правового регулювання) у адміністративно-правовій науці поділяють за різними критеріями, зокрема на: а) зовнішні та внутрішні (Ю.П. Битяк, В.В. Зуй, В.Я. Настюк та ін.); б) загальні та спеціальні (В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Н.П. Свиридюк, Г.Й. Ткач, А.А. Шарая та ін.). Вважаємо, що поділ принципів на загальні та спеціальні заслуговує на особливу увагу. Перші мають основоположне значення для всієї галузі адміністративного права (законність, пріоритет прав та свобод людини і громадянина; рівність громадян перед законом; демократизм нормотворчості і реалізації права; взаємна відповідальність держави і людини; гуманізм і справедливість у взаємостосунках між державою і людиною). Як правило, вони знаходять свій конкретний прояв і деталізацію в принципах спеціальних, тобто властивих окремим інститутам адміністративного права: принципах державної служби; принципах адміністративної відповідальності; принципах адміністративного судочинства тощо [14, с. 133–135]. Наведений підхід є методологічно вивіреним та таким, що відображає єдність і диференціацію адміністративно-правового регулювання суспільних відносин і може бути використаний у нашому дослідженні.

З огляду на зазначене залежно від сфери поширення виділяємо дві групи принципів адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу: **а) загальні принципи** – властиві для адміністративно-правового регулювання відносин у економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах, у тому числі у сфері функціонування ринку природного газу (верховенство права, включаючи законність; пріоритет прав та свобод людини і громадянина; рівність фізичних (приватних) осіб перед законом; взаємна відповідальність держави і фізичної (приватної) особи; гуманізм і справедливість у взаємостосунках між державою і фізичною (приватною) особою); **б) спеціальні принципи** – вихідні ідеї адміністративно-правового регулювання, властиві саме для регулювання сфери функціонування ринку природного газу в Україні. Враховуючи, що загальні принципи у адміністративно-правовій науці неодноразово розроблялись вченими, зосередимось на переліку та характеристиці спеціальних принципів адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу:

– *єдність і диференціація* полягає у наявності як загальних нормативних вимог (приписів) регулятивного впливу на ринок природного газу, що визначаються загальними нормами законодавства України про природний газ, так і необхідної їх диференціації у спеціальних нормативних приписах для регулювання відносин у цій сфері з урахуванням специфічних умов функціонування окремих суб'єктів ринку, територій, категорій споживачів тощо. Зокрема, така диференціація має місце у специфічному регулюванні: а) видів господарської діяльності – у розрізі постачання газу, його транспортування, розподілу та ін., території її здійснення тощо; б) правового статусу операторів газотранспортної, газорозподільної та газосховищної систем та ін.; в) правового статусу постачальників зі спеціальними обов'язками та видів споживачів, зокрема диференційоване правове регулювання вразливих споживачів та ін.;

– *вільний вибір та конкуренція*. Принцип вільного вибору та конкуренції є фундаментальним у структурі адміністративно-правового регулювання ринку природного газу України, що ґрунтується на положеннях ст.ст. 1, 4, 10-12 Закону України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 р., а також імплементує вимоги Третього енергетичного пакета ЄС. Його зміст полягає у визнанні за споживачами права вільно обирати постачальника

газу, а за суб'єктами ринку – здійснювати господарську діяльність у відкритому, прозорому, недискримінаційному конкурентному середовищі. Ефективна конкуренція передбачається як засада функціонування ринку природного газу в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, яка ратифікована Законом України від 16.09.2014 р. (ст. 277) [2], Директиві 2009/73/ЄС «Про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС» від 13.07.2009 р. (п. 1, 16, 17, 33 та ін.) [4] та ін.;

– **забезпечення національних інтересів** полягає в тому, що адміністративно-правове регулювання функціонування ринку природного газу має забезпечувати енергетичну безпеку держави, стабільність постачання, економічну незалежність, а також захист стратегічної інфраструктури та суспільно важливих категорій споживачів. Усі рішення суб'єктів публічної адміністрації на ринку природного газу мають ухвалюватися з урахуванням стратегічних інтересів України, її суверенітету, добробуту громадян і цілісності енергетичної системи;

– **захист прав споживачів.** Цей принцип тісно пов'язаний із попереднім. Адміністративно-правові норми на ринку природного газу мають бути спрямовані на забезпечення справедливого ставлення до споживачів, недопущення зловживань з боку постачальників, оперативне реагування на скарги споживачів та надання якісних послуг. Особливий захист повинна отримувати категорія вразливих споживачів, які мають право на субсидію для відшкодування витрат за спожитий природний газ та іншу адресну допомогу, що надається у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [3]. Принцип захисту прав споживачів є похідним від широкої концепції «сервісної держави», основи якої закладені у ст. 3 Конституції України: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави ... Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1];

– **безпека постачання.** На державу покладається обов'язок забезпечити надійне, стабільне та безперебійне постачання природного газу всім категоріям споживачів, у тому числі в умовах надзвичайних ситуацій, як то воєнний, надзвичайний стан тощо. Міністерство енергетики України розробляє та затверджує правила про безпеку постачання природного газу, які є обов'язковими для виконання всіма суб'єктами ринку природного газу. Правила про безпеку постачання природного газу встановлюють мінімальні норми безпеки постачання природного газу та повинні визначати відомості, перелік яких визначається ч. 1 ст. 5 Закону України «Про ринок природного газу» від 09.04.2015 р. [3]. Держава має забезпечити дотримання суб'єктами ринку природного газу безпекових норм та здійснювати енергетичний нагляд (контроль) на ринку природного газу за дотриманням відповідних вимог. Вагомого значення для імплементації цього принципу мають європейські акти, зокрема Директива 2009/73/ЄС «Про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС» від 13.07.2009 р. [4], Регламент № 2017/1938 ЄС «Про заходи для гарантування безпеки постачання газу та про скасування Директиви (ЄС) № 994/2010» від 25.10.2017 р. [5] та ін.;

– **відкритість та прозорість (транспарентність).** Сутність цього принципу полягає в тому, що всі ключові параметри організації та функціонування ринку природного газу мають бути доступними, відкритими, зрозумілими та передбачуваними для усіх учасників ринку, споживачів і зацікавлених сторін. Принцип охоплює складовими доступність інформації, передбачуваність процедур, участь зацікавлених сторін у прийнятті управлінських рішень та ін.;

– **стимулювання ефективності та інновацій** є принципом, згідно якого адміністративно-правове регулювання на ринку природного газу має бути спрямоване не лише на здійснення контрольно-наглядових функцій, а й на активне створення умов для модернізації галузі, впровадження інноваційних рішень та підвищення енергоефективності. Принципом охоплюється: підтримка проектів із реконструкції газотранспортної та газорозподільної системи; створення стимулів для оновлення обладнання; зменшення втрат газу; підвищення

надійності постачання; планування та реалізація планів розвитку мереж; використання цифрових сервісів для взаємодії постачальників і споживачів та ін.;

– *інтеграція до європейського енергетичного ринку* означає, що адміністративно-правове регулювання функціонування ринку природного газу в Україні повинне узгоджуватися з нормами та цілями, визначеними актами права Європейського Союзу, зокрема Третім енергетичним пакетом. Йдеться про гармонізацію законодавства України шляхом впровадження європейських стандартів, запровадження спільних правил доступу до інфраструктури, розділення функцій постачання, транспортування та розподілу газу тощо («unbundling»), забезпечення недискримінаційного транскордонного обміну природним газом, незалежне регулювання на ринку природного газу та ін.

Висновки. Підсумовуючи, слід підкреслити, що принципи адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу в Україні є базовими положеннями, ідеями, що мають для досліджуваної сфери не лише теоретичне, а й прикладне значення. Вони закладають концептуальну основу законотворчості та підзаконного нормотворення у сфері функціонування ринку природного газу в Україні, впливають на зміст адміністративно-правових норм, зумовлюють тенденції та перспективи їх вдосконалення. Завдяки принципам адміністративно-правового регулювання усуваються прогалини у законодавстві України про природний газ, реалізується дискреційні та інші повноваження суб'єктів публічної адміністрації, які виконують завдання та функції у сфері функціонування ринку природного газу, приймаються останніми різного роду управлінські рішення тощо. Поняття «принципи адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу» та «принципи функціонування ринку природного газу» взаємопов'язані між собою, але не є тотожними. Принципи адміністративно-правового регулювання функціонування ринку природного газу поділяються на: а) загальні – властиві для адміністративно-правового регулювання відносин в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах, у тому числі у сфері функціонування ринку природного газу (верховенство права, включаючи законність; пріоритет прав та свобод людини і громадянина; рівність фізичних (приватних) осіб перед законом; взаємна відповідальність держави і фізичної (приватної) особи; гуманізм і справедливість у взаємостосунках між державою і фізичною (приватною) особою та ін.); б) спеціальні – вихідні ідеї адміністративно-правового регулювання, властиві саме для регулювання функціонування ринку природного газу (єдність і диференціація; вільний вибір та конкуренція; забезпечення національних інтересів; захист прав споживачів; безпека постачання; відкритість та прозорість (транспарентність); стимулювання ефективності та інновацій; інтеграція до європейського енергетичного ринку та ін.).

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., зі змін. та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 21.03.2014 р. та 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 14.07.2025)
3. Про ринок природного газу: Закон України від 09.04.2015 р., № 329-VIII, зі змін. та доп. *Офіційний вісник України*. 2015. № 37. Ст. 1117.
4. Про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС: Директива Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2009/73/ЄС від 13.07.2009 р. URL: <https://energysecurityua.org/ua/pereklad-zakonodavstva-es/dyrektyva-2009-73-yes-yevropeyskoho-parlamentu-i-rady/> (дата звернення: 14.07.2025)
5. Про заходи для гарантування безпеки постачання газу та про скасування Директиви (ЄС) № 994/2010: Регламент Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу № 2017/1938 від 25.10.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_039-17#Text (дата звернення: 14.07.2025)

6. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 11–12.
7. Адміністративне право України: підруч. / [П. Діхтієвський, Ю. Вашенко, Н. Задрака, В. Пашинський, В. Клинчук та ін.]; за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 772 с.
8. Велика українська енциклопедія. Тематичний реєстр гасел з напрямку «Юридичні науки» / уклад.: В.Л. Бабка, М. М. Шумило; за ред. А. М. Киридон. Київ: Енциклопед. вид-во, 2017. 152 с.
9. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2020. Т. 5. Адміністративне право / редкол.: Ю. П. Битяк (голова) та ін. 960 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
11. Гуржій Т. О., Бодров Ю. В. Поняття та сутність принципів адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 41–48.
12. Загальна теорія права: підруч. / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
13. Коломєць Т. О., Баранчик П. О. Принципи адміністративного права: монографія. Запоріжжя: Сору Art, 2012. 203 с.
14. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посіб. / за заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шишкіна. Київ: Старий світ, 2006. 576 с.
15. Шарая А.А. Поняття принципів адміністративного права в сучасній доктрині. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2013. № 1 (I). С. 115–118.

Дата першого надходження рукопису до видання: 17.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025

